

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא צז

לעילוי נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

תוקף עבדו של חבירו

למדנו שרש סובר שעבד כקרקעי דמי, עתה הגמרא שואלת סתירה בדבריו.

להבנת העניין, מתי שהגזלן קנה את הגזילה אינו חייב לשלם דמי שכירות על השתמשות בה, שהתורה חייבה דווקא להשיב את הגזילה ולא יותר מזה. ולכן אם אנו אומרים שעבדים הינם כקרקעות הרי ישנו דין שקרקע אינה נגזלת וחייב לשלם דמי שכירות שזה כמו הניכנס בחצר חבירו ודר בה.

(קושיה) ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי?

האמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו

מלאכה, פטור מלשלם שכר לבעליו, ומשמע שהוא קנה את העבד מדין גזילה ואז הגזלן לא

משלם דמי שכירות.

ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי, אמאי פטור? ברשותא דמריה קאי?!

(תירוץ) הכא במאי עסקינן שלא בשעת מלאכה כלומר בשעה שאינו רגיל לעשות

מלאכה או שעת הבעלים לא צריכים לו, ולכן זה נהנה וזה לא חסר ופטור.

כי הא דשלח ליה רבי אבא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא:

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר?

ושלחו ליה אינו צריך להעלות לו שכר בחצר שלא עומדת להשכיר.

(קושיה) הכי השתא?

בשלמא התם בחצירו **בין למ"ד ביתא מיתבא יתיב** אינו חרב לפי שהדר בתוכה מתקן

מה שצריך ניחא ליה,

בין למ"ד ושאייה שד יוכת שער מכתת שערים וכוטלי ביתם כשאין בהם דיורים **ניחא ליה,**

אלא הכא מי ניחא ליה? דנכחוש עבדיה?

(תירוץ) אמרי ה"נ ניחא ליה, דלא ליסתר עבדיה שלא ילמד דרכי הבטלה.

מלווה התוקף עבדו של חבירו מחזי כריבית

להלן מעשה ברב יוסף שהיה תוקף עבדים של בעלי חובות שלו, בנו הוכיחו שאסור

לעשות כן שמחזי כריבית וחזר בו.

בי רב יוסף בר חמא הוו תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי, מחזיק את העבדים

של בעלי חובות שלו **ועבדי בהו מלאכה** וכופם לעשות מלאכה.

א"ל רבה בריה מ"ט עביד מר הכי?

א"ל דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה לחם מאכלו **לא שוי.**

אמר ליה אימא דאמר רב נחמן כגון דארו שמו **עבדיה דמרקיד בי כובי** ליצן היה

ומרקד בחניות לשתות יין, **כולהו עבדי מעבד עבדי?**

א"ל אנא כרב דניאל סבירא לי שהבאנו לעיל- **ניחא ליה דלא ליסתר עבדיה.**

אמר ליה הני מילי היכא דלא מסיק בהו זוזי, מר כיון דמסיק בהו זוזי **מיחזי**

כריבית!

כמו שהוא מוכיח:

דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא

מדעתו א"צ להעלות לו שכר, הלוהו ודר בחצר חבירו צריך להעלות לו שכר.

א"ל הדרי בי.

התוקף ספינתו של חבירו

איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה –

להלן דברי רב ושמואל ובנוסף כיצד הגמרא מחלקת את דבריהם כדי שלא תהא

מחלוקת ביניהם:

א. רב - רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל – ר"ל אם נשברה או נתקלקלה

ודמי פחתה יתירים מדמי השכר נוטל את הפחתה.

ב. ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה.

להלן שני חילוקים:

1. הא דעבידא לאגרא לכן אומרים שלא לקחה בתורה גזלנות אלא בשכירות,

ומשלם דמי השכירות אם הם יתירים דמי הפחתה. **הא דלא עבידא לאגרא.**

2. ואיבעית אימא - הא והא דעבידא לאגרא.

הא דנחית ליה אדעתא דאגרא מ"מ אם פחתה עודף על השכרה, משלם הפחתה, שהרי

על כרחו לקח וגזל הוא. **והא דנחית ליה אדעתא דגזלנותא.**

[משנה] גזל מטבע ונסדק - פסלתו מלכות

למדנו במשנה שמטבע שנסדק משלם כשעת הגזילה, אך אם פסלתו מלכות ו'הרי שלך

לפניך' ומחזירו. להלן יתבאר שתי שיטות כיצד לבאר משנה זו:

א. רב הונא - נסדק נסדק ממש. נפסל פסלתו מלכות דהיינו שהמלך צווה שלא

יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת.

ולא דומה לפירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה – ששם נשתנה

טעמו וריחו, הכא לא נשתנה.

ב. רב יהודה - פסלתו מלכות נמי היינו נסדק מכיוון שאינו יוצא בשום מקום הזק

גמור הוא. **נפסל, שפסלתו מדינה זו ויוצאה במדינה אחרת** שיכול הגזלן

לומר לו לך ותשמש שם.

ולא דומה **תרומה ונטמאת שאומר לו הרי שלך לפניך – שם לא מינכר היזיקה** שלא

נשתנה מראיתה משאר חטיסם, **הכא מינכר היזיקה** שהצורה של זו שונה לצורות היוצאות

עכשיו וכשגזלה ממנו היו כל הצורות שוות.

[עד כאן דף צז עמוד א]

המלווה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע

להלן יבואר מחלוקת באדם שמכר סחורה לחבירו וקצץ לו איזה סכום ובשעת הפירעון

המטבע נפסלה, אם יכול להחזירו באותו מטבע או לא [אכן, בנותן הלוואה בסתמא אין

המלווה מזכיר את סכום המעות שצריך להחזיר רק את תאריך הפרעון]. דעת המתיר

מבחין בשלוש בחינות: א. מטבע היוצא במקום אחר ואין המלכויות מקפידות זו על זו

ב. מטבע היוצא במקום אחר אך המלכויות מקפידות זו על זו ואז דווקא אם יש לו דרך

לשם ג. מטבע היוצא במדינה אחרת ומקפידות זו על זו יותר מדאי שמחפשים ובודקים

שבזה אפילו שיש לו דרך לא נחשב מטבע במקום שהוא נמצא. [עוד עניין קשור לזה

הוא פדיון פירות מעשר שני להעלותם לירושלים באיזה מטבע יכול לפדותם.]

איתמר המלווה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע.

א. רב אמר נותן לו מטבע היוצא באותה שעה של הפירעון, שהרי קיבל לשלם מטבע

וזה אינו מטבע.

ב. ושמואל אמר יכול לומר לו לך הוציאו במישן.

את זה שהיו משאילין חצר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל אף לאחר הלוואה ומתני'

דאיזהו נשך (שם) בסתם בני אדם שאין רגילות שיהא עושה לזה למלווה אותה הנאה בלא

הלוואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכן

ומיהו אפילו דבר שהיה משאילו בלאו הכי כגון חצר דלא קיימא לאגרא אם נכנס שלא

מדעת חבירו חייב אע"פ שאם לא הלווה לו לא היה חייב לתת לו שכר כדמשמע הכא ולפי זה

ההיא דאיזהו נשך (שם) איירי דוקא בחצר דקיימא לאגרא דהתם איירי מדעתו כדקאמר לא

היה מניח לו לדור בחנם והאי דקאמר התם עלה דמילתא דהכא מאי קמ"ל תינא ומשני מהו

דתימא ה"מ חצר דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא בעי למימר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בדלא

קיימא לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא דוקא בדקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו אלא ה"פ

קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא אסור היכא דלא הוי מדעתו ופירוש זה דחוק דהפשט משמע

דאמתניתין קאי וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בדלא קיימא לאגרא אע"ג דאיירי שנכנס מדעתו:

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

⁷⁰ תוספות ד"ה ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא כו'. ואם היה

כמקרקעי דמי אפי' נחת ליה בתורת גזלנות לא נפק מרשותיה דמריה דהוי כקרקע דאין

נגזלת ומשלם אגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספינה דלקמן היכא דלא נחת ליה בתורת

גזלנות ::

⁷¹ תוספות ד"ה הלווה ודר בחצירו. כולה סוגיא דהכא כלישנא קמא דאיזהו נשך (ב"מ דף סד:

ושם) צ"ע היאך הלווה מותר לעשות שום טובה למלווה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלוואה

ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר יא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וכ"ש

דברים שאין רגילות להשאיל בחנם כגון להשאיל סוסו שיהא אסור אפי' הוא כ"כ אוהבו שבלאו

הכי היה משאילו וכ"כ יותר מדאי יש לו ליהצר ללווה שלא יעשה למלווה שום הנאה וי"ל

[1] דדוקא מילי דפרהסיא ואוושא טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל לו

כליו או אפי' סוסו כיון דבלאו הכי משאילו מותר ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט לא

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא צז

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

לפי רב דלעיל, שהמלווה על המטבע ונפסל שמשלם במטבע הנוכחי, כיצד הדין אם המלך הוסיף על הגודל של המטבע, האם ישנו חשש ריבית כשמחזיר לו יותר ממה שהלווה לו. להלן הגמרא מביאה מספר קושיות ותירוצים ולבסוף מסיקה.

בעא מיניה רבא מרב חסדא המלווה את חברו על המטבע והוסיפו עליו מהו?

אמר לו נותן לו מטבע היוצא באותה שעה פירעון.

א"ל ואפילו כי נפיא?

א"ל אין.

א"ל אפי' כי תרטיא סלע גדול המחזקת רובע הקב?

א"ל אין.

(קושיה) והא קא זיילין פירי לגבי מטבע זו נמצא שמשתכר זה בתוספת והיינו ריבית?

א. רב אשי חזינן:

אי מחמת טיבעא זיל, מנכינן ליה.

ואי מחמת תרעא זיל, לא מנכינן ליה.

(קושיה) והא קא שבח לענין נסכא אם בא להתיך ולעשות מהן גרוטאות יש יותר מן הראשונים והרי זה ריבית?!

(מסקנה) אלא כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי עובדא בזוזי

באדם שהלווה לחברו על המטבע והוסיפו עליו והולילו אצל דאגרדמיס טייעא ^{סוחר}

ישמעאלי והיה לו מן הראשונות לפני שהותירו ומצאו עד י' הישנות בתמניא מן החדשות, ונתן לו שמונה בלבד. אך אם שמונה מטבעות חדשות שוות כתשע ישנות או פחות, נותן עשר מטבעות חדשות ^ה.

[עד כאן דף צז עמוד ב]

להלן רב נחמן מברא ומעמיד את דינו של שמואל במקרה מסוים, והגמרא מקשה עליו מספר קושיות מדיני פדיון מעשר שני, והוא מיישב את כולם.

אמר רב נחמן מסתברא מליתיה דשמואל, דאית ליה אורחא למיזל למישן, אבל לית ליה אורחא, לא.

(קושיה) איתביה רבא לרב נחמן.

אין מחללין על המעות שאינם יוצאות כלל בירושלים שהכתוב מצריך כסף צורה, כיצד?

היו לו מעות כוזביות שהם ירושלמיות שאין יוצאות כלל [יש גורסים כוזביות של כזיב או ירושלמיות] או של מלכים הראשונים, אין מחללין.

הגמרא מדייקת שמטבע של מלכים אחרונים דומה לראשונים שאין יוצאות כאן אלא במקום אחר, ויכולים לפדות, אפילו שאין לו דרך לשם.

הא של אחרונים דומיא דראשונים, מחללין.

(תירוץ) א"ל הכא במאי עסקינן כשאין מלכיות מקפידות זו על זו,

(קושיה) אלא כי אמר שמואל כשמלכיות מקפידות זו על זו? היכי מצי ממטי להו

למרות שיש לו דרך לשם אך כשמביא לשם יכולים לבדוק אותו ולהפסידו?!

(תירוץ) (דממטי לה ע"י הדחק) דלא בחשי מחפשים ואי משכחי קפדי כיוון שלא

מקפידים כל כך אז תלוי: אם יש לו דרך לשם שיכול לקנות סחורה שם במעות הללו, אז נחשב מטבע, ואם לאו, היות וכאן אינו יכול להראותם בפרהסיא לבני מישן הנמצאים כאן, יכול המלווה לסרב שלא לקבל.

באיזה מטבעות פדיון מעשר שני

ת"ש אין מחללין על מעות של מעשר שני.

(1) מעות של כאן א"י והן הבעלים בבבל הואיל ואין יוצאות בבבל והכתוב הצריך

מצוי בידך.

(2) מעות ושל בבל והן הבעלים כאן א"י.

(3) של בבל והן בבבל מחללין.

[בכל המקרים אין חילוק היכן הפירות נמצאים, שיכול לפדות בכל מקום שהם.]

קתני מיהת ⁽¹⁾ אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל - אע"ג דסופו למיסק

להתם א"י אלמא שאפילו דרכו לירושלים לא מועיל, כמו כן שדרכו למישן.]

(תירוץ) הכא במאי עסקינן כשמלכיות מקפידות זו על זו יותר מדאי שמחפשים

ובודקים הלכך מסוכן הן משל בבל בירושלים.

(קושיה) אי הכי של בבל והן בבבל למאי חזו הרי אינו יכול להביא לשם שמקפידות

במטבע של בבל?

(תירוץ) חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים ^ה.

הגמרא מקשה מדוע בבביתא שהמעות בבבל והבעלים בירושלים אין יכולים לפדות.

(קושיה) והתניא התקינו שיהו המעות יוצאות בירושלים מפני כך.

(תירוץ) א"ר זירא לא קשיא כאן בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם, כאן

בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמן.

צורת מטבע של אברהם אבינו וירושלים

ת"ר איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה כתוב מצד אחד, וירושלים עיר הקודש

כתוב מצד אחר ^ה.

ואיזהו מטבע של אברהם אבינו? זקן אברהם וזקניה שרה מצד אחד, ובחור יצחק

ובתולה רבקה מצד אחר.

המלווה את חברו על המטבע והוסיפו עליו

¹⁰ תוספות ד"ה מטבע של אברהם אבינו זקן וזקניה מצד אחד. בבראשית רבה דריש ואגדלה שמך שיצא לו מוניטין בעולם ומהו מוניטין זקן וזקניה מכאן בחור ובחורה מכאן ונראה לא שהיה בו צורת זקן וזקניה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקניה ומצד אחר בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע:

¹¹ תוספות ד"ה עד י' בתמניא. פי' בקונטרס ונותן לו שמונה ולפירושו חשיב ממעלה למטה כלומר י"ב או י"א בתמניא עד י' בתמניא יהיב ליה תמניא אבל הא תשעה מן הראשונים בתמניא בשניים יהיב ליה ט' מן השניים תחת ט' של ראשונים או י' בי' ור"ח פי' עד י' בתמניא ויהיב ליה י' ולפירושו הוי מלמטה למעלה [ט' וי' בח' חדשות, יתן י' (עד בכלל) – י"א וי"ב יתן ח':

¹⁰ תוספות ד"ה דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים. ואם תאמר והתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה:): אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ויש לומר [1] דפולוגתא היא בפרק לולב הגזול (סוטה דף מ:): דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה דברי ר"מ וחכמים אומרים על שחוטין מחללין על חיה אין מחללין ולר"מ אפי' לכתחילה שרי כדמוכח בתוספתא דהתם דקתני בהדיא מחללין והא דקתני בסוכה מתחללין משום רבנן דאפי' בדיעבד אין מתחללין ועוד י"ל [2] דבשמעתין כיון דאי אפשר בענין אחר שאין יכול להעלות המעות בירושלים שרי למיזבן בהו בהמה לכולי עלמא וטעמא דאין לוקחין בהמה ממעות מעשר שני פירש בקונטרס בקדושין (דף נה:): משום כחשא ואין הטעם בשביל כן אלא כדמפרש בסוכה (דף מ:): דאמר התם מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל בשחוטין מתחללין ועל חיה אין מתחללין שמא יגדל מהם עדרים ועדרים ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות אי לא וכן מפרש בירושלמי דמסתכא מעשר שני דטעמא דאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקבות: